

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 31 880 04
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 31 879 51

Aan:

Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

D15g 0003282

Datum

17 juni 1998

Onderwerp

Voormalig Joegoslavië (23/98)

1. Bij deze doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

H.J. Vandeweijer
Commodore

Bijlagen

één (1)

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 31 87433

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. *D1pg0003282* d.d. 17 juni 1998

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken ✓
t.a.v. Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. [REDACTED] ✓

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel ✓

DCBC, t.a.v. Hfd Dplg door middel van hardcopy en diskette ✓

INTERN:

HMID ✓
HACIV t.a.v. BCI ✓
HAI ✓
HBMA ✓
MID-cel ✓
Archief

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

23/98

(Afgesloten 171200 JUN 1998)

Conclusie/voorzicht

Het vredesproces in Bosnië-Herzegovina is volledig tot stilstand gekomen. Over de belangrijkste kwesties (toekomstige staatsvorm, terugkeer vluchtelingen, media e.d.) heerst groeiende onenigheid. Er is geen enkele kans dat nieuwe initiatieven van de internationale gemeenschap op consensus kunnen rekenen.

Ook in Kroatië moet rekening worden gehouden met een toename van de etnische conflicten, met name in en om oost-Slavonië.

Het is op zijn minst prematuur om te stellen dat in Kosovo etnische zuiveringen plaatsvinden.

Bosnië-Herzegovina

Politici leggen tegenstrijdige verklaringen af over "Dayton"

Op 10 juni heeft de "Peace Implementation Council" (PIC) van de EU een zitting gehouden in Luxemburg. Naar aanleiding daarvan hebben vertegenwoordigers van alle drie de bevolkingsgroepen in Bosnië-Herzegovina hun ontevredenheid betuigd. De voorzitter van het Bosnische presidium, Izetbegovic (Moslim) stelde dat het verdrag van Dayton selectief wordt uitgevoerd. Hij stelde dat bij het functioneren van zowel Bosnië-Herzegovina als geheel als de Moslim/Kroatische Federatie (MKF) grote tegenkrachten bestaan, die een succesvolle implementatie van deze creaties blokkeren. Izetbegovic stelde dat de Moslims voortdurend hebben gestreefd naar een ondeelbaar Bosnië-Herzegovina, de terugkeer van vluchtelingen en de vervolging van oorlogsmisdadigers. Hij kondigde zelfs aan dat de Moslims zullen aansturen op een bijstelling van het Dayton-verdrag, als de "machten die zich tegen de staat keren" bij de komende verkiezingen aan het langste eind zullen trekken.

De Bosnisch-Servische premier Dodik stelde echter dat zijn regering weerstand zal blijven bieden aan "tendensen om macht van de entiteiten over te brengen naar het centrale gezag in Bosnië-Herzegovina". Ook het Servische lid van het Bosnische presidium Krajisnik heeft gesteld dat de besluiten van de PIC een "schending van Dayton" inhouden, omdat zij gezag willen overhevelen van de Bosnisch-Servische republiek (RS) naar de centrale Bosnische autoriteiten. Volgens Krajisnik is deze gang van zaken alleen maar mogelijk als gevolg van de verdeeldheid onder de Bosnische Serviërs. De vice-president van de MKF, Soljic (Kroaat), zou hebben verklaard dat de verklaring van de PIC niet in overeenstemming is met "Dayton". Soljic zou hebben gesteld dat beslissingen niet kunnen worden opgelegd, maar het resultaat moeten zijn van onderhandelingen tussen de vertegenwoordigers van de Bosnische bevolkingsgroepen.

Alleen al op grond van deze tegenstrijdige verklaringen kan de PIC niet anders dan tot de conclusie komen dat er nauwelijks vooruitgang in het vredesproces wordt geboekt. De Serviërs (en in de praktijk ook de Kroaten) blijven zich verzetten tegen verdere integratie van taken en bevoegdheden op centraal niveau. Gezien de tekst van "Dayton" hebben zij daarbij het recht aan hun zijde. Zij worden echter geconfronteerd met het probleem dat de onuitgesproken hoop van de internationale gemeenschap en de Bosnische Moslims is dat de modus vivendi van "Dayton" een motor zou blijken te zijn voor verdere etnische integratie. Daarvan is echter in de praktijk geen sprake. De politieke leiding van de Bosnische Moslims valt in die omstandighe-

[REDACTED]

den terug in de rol van "vermoorde onschuld". Dezen zien zich graag in de rol van het slachtoffer dat niets anders wil dan "Dayton" tot op de letter uitvoeren. Een nieuw element daarbij is dat Izetbegovic nu voor het eerst openlijk zinspeelt op versterking van de centraliserende machten in "Dayton", een stap die (gezien ook de reactie van de als reëtelijk gematigd bekend staande Dodik) op Servisch en Kroatisch verzet zal stuiten. Daarbij dient in de praktijk de kanttekening te worden gemaakt dat de Moslims, indien de vluchtelingen terugkeren en Bosnië-Herzegovina wordt omgevormd tot een eenheidsstaat, de andere bevolkingsgroepen zouden kunnen domineren.

Opgemerkt dient te worden dat de resultaten van ruim 2½ jaar "Dayton", inclusief de "vlucht voorwaarts" waartoe de internationale gemeenschap tijdens eerdere zittingen van de PIC heeft besloten, sterk te wensen overlaten. Weliswaar is er een eind gekomen aan de strijd en is het militair vermogen van de conflictpartijen aanzienlijk afgenomen, maar dat is uitsluitend het gevolg van het militair vermogen van IFOR/SFOR. Geen van de inspanningen van de internationale gemeenschap heeft meer ingrijpende resultaten opgeleverd dan overeenstemming over een lelijke nationale vlag, een nietszeggend gemeenschappelijk auto-nummerbord en een centrale bank die onder bestuur staat van de internationale gemeenschap en voor de aanvoer van fondsen ook daarvan afhankelijk is. De attitudes, de doelstellingen en het onderlinge wantrouwen van de strijdende partijen zijn niet ingrijpend veranderd en een verbetering van die situatie tekent zich ook in de toekomst niet af. Er is geen sprake van (kans op) herstel van de oorspronkelijke etnische verhoudingen, evenmin van een harmonieus functionerende MKF, er is geen sprake van een convergentie van gedachten. De vraag is hoe lang de internationale gemeenschap tegen die achtergrond zal blijven vasthouden aan een ongewijzigd "Dayton". Het is daarbij overigens een open vraag of een revisie noodzakelijkerwijs de door Izetbegovic aangegeven richting zou moeten kiezen, of juist de decentralisatie die de Serviërs en Kroaten (en daarmee een meerderheid van de bevolking) nastreven.

Izetbegovic tegen internationale controle over Bosnische media

Een adviseur van Izetbegovic, heeft op 8 juni verklaard dat hij niet instemt met het voorstel van de internationale gemeenschap om een internationale supervisor te benoemen voor de Bosnische radio en televisie. Volgens de betreffende verklaring "verdienen de media dat niet" en is er bovendien geen draagvlak voor in het verdrag van "Dayton". Gezien de belangrijke rol die de media hebben gespeeld, en nog spelen, bij de meningsvorming onder de drie bevolkingsgroepen, betreft het hier een essentiële kwestie. Het lijkt geen twijfel dat gedurende de gehele oorlog, en in feite nog steeds, de Servische en Kroatische media onder controle stonden van de respectievelijke etnische partijen (SDS en HDZ). Dat gold in feite ook voor de Bosnische media, die in belangrijke mate worden gecontroleerd door Izetbegovic's partij SDA. De internationale gemeenschap streeft naar het losmaken van de banden tussen (etnische) partijen en media. Dat streven is met name voor de SDA uiterst pijnlijk, omdat de Moslims lange tijd de pretentie hebben opgehouden dat de "Bosnische" media alle drie de bevolkingsgroepen vertegenwoordigen, terwijl zij in feite het Moslim-beeld weergeven. De SDA heeft zich in het verleden sterk verzet tegen internationale controle over de Bosnische media. Zo is een voorstel van de OVSE aan de vooravond van de verkiezingen van 1996 (!) om onafhankelijke media te vestigen, juist door de SDA doorkruist, al moet worden gesteld dat de Serviërs en Kroaten ook niet stonden te springen voor een dergelijke oplossing. Vermoedelijk zullen alle drie genoemde partijen, *bien étonnés de se trouver ensemble*, zich verzetten tegen doorslaggevende invloed van de internationale gemeenschap op de Bosnische media.

Tuzla verwacht 30.000 vluchtelingen

De coördinator van vluchtelingenzaken in de stad Tuzla heeft op 5 juni verklaard dat de stad zich opmaakt voor de terugkeer van 30.000 vluchtelingen, voor het merendeel Moslims. Hij zei te verwachten dat deze personen, bijna alle afkomstig uit Duitsland, de komende drie maanden in Tuzla zullen arriveren. Zij zullen worden ondergebracht in leegstaande huizen, hangende een onderzoek naar de staat van hun oorspronkelijke woningen. Deze melding vormt een perfecte illustratie van de problematiek met betrekking tot de vluchtelingen en hun terugkeer naar hun oorspronkelijke woonplaatsen. Nadat de internationale gemeenschap met veel bombarie had aangekondigd dat 1997 het jaar van de terugkeer zou worden, staan de gevluchte Bosniërs en de regeringen die hen de afgelopen jaren onderdak hebben verleend, onder toenemende druk om die terugkeer mogelijk te maken. Als gevolg daarvan zijn al duizenden vluchtelingen naar Bosnië-Herzegovina teruggekeerd en is te verwachten dat nog eens duizenden zullen volgen, al is het getal 30.000 naar Tuzla alleen mogelijk ingegeven door de Balkan-hang tot overdrijven. Het probleem met betrekking tot de terugkeer is echter dat het relatief eenvoudig is om vluchtelingen te laten terugkeren naar gebieden waar leden van hun eigen etnische groep de meerderheid vormen (zoals de Moslims in Tuzla),

maar dat er nog nauwelijks sprake is van faciliteiten en modaliteiten voor de terugkeer naar de oorspronkelijke woonplaatsen. Aangezien de meeste vluchtelingen het slachtoffer zijn van etnische "zuiveringen" of de vrees daarvoor, zouden zij in hun oorspronkelijke woonplaatsen momenteel een minderheid vormen. Aangezien leden van alle drie de etnische groeperingen zich verzetten tegen de terugkeer van substantiële aantallen leden van minderheden, bestaat het gevaar dat excessieve nadruk op de terugkeer van vluchtelingen de huidige etnische verhoudingen niet zou veranderen, maar juist versterken. Het herstel van de oorspronkelijke etnische verhoudingen zou daardoor juist kunnen worden gecompliceerd.

Daarbij speelt overigens ook de overweging een rol dat "Dayton" niet spreekt van de plicht, maar van het recht om terug te keren. Hoe zeer de leiders van de etnische partijen (met name de Moslims, die het voornaamste slachtoffer van de etnische "zuiveringen" zijn) het ook over het hoofd trachten te zien, de meerderheid van de vluchtelingen lijkt de voorkeur te geven aan het verblijf als vluchteling in een gebied waar de eigen bevolkingsgroep de meerderheid vormt, boven de terugkeer naar een plaats waar men deel zou uitmaken van de minderheid en derhalve spitsroeden moet lopen. Om die reden bestaat er onder de Bosnische bevolking weerstand tegen gedwongen herstel van de vooroorlogse etnische verhoudingen, zo lang niet een minimum aan veiligheid in de oorspronkelijke woonplaatsen gegarandeerd is.

Moslim/Kroatische Federatie (MKF)

Izetbegovic toch kandidaat presidium

Izetbegovic heeft op 12 juni verklaard dat hij, in tegenstelling tot eerdere berichten, toch kandidaat zal zijn voor een tweede ambtstermijn als Moslim-vertegenwoordiger in het presidium. Izetbegovic stelde dat hij zich had laten overreden door de overgrote meerderheid van het bestuur van zijn partij, de SDA. Enkele maanden geleden had Izetbegovic aangegeven niet te zullen aansturen op herverkiezing. Daarbij werden zijn leeftijd en afnemende gezondheid als belangrijkste redenen genoemd. Het probleem was echter dat zich geen geschikte opvolger aandiende. Premier Silajdzic, jarenlang een vertrouweling en gedoodverfde opvolger van Izetbegovic, behoort niet meer tot de SDA en er zijn aanwijzingen dat er sprake is van enige verwijdering tussen hemzelf en Izetbegovic. Andere prominente Moslims, zoals MKF-premier Bicakcic, hebben onvoldoende aanzien of eveneens problemen met Izetbegovic. Dat zal voor de SDA-leider de reden zijn geweest zich opnieuw kandidaat te stellen.

Wordt Izetbegovic inderdaad herkozen, dan is het niet waarschijnlijk dat hij zijn tweede ambtstermijn (naar het zich laat aanzien vier jaar) zal voltooien. Daardoor zal de opvolgerkwesitie mogelijk niet de komende maanden, maar toch in de nabije toekomst opnieuw actueel worden. Sterker nog, de mogelijkheid bestaat dat het aanblijven van Izetbegovic de verjongingsprocessen in het Moslim-kamp in het algemeen en de SDA in het bijzonder verder vertraagt. Bovendien zullen de Serviër en de Kroaat in het nieuwe presidium, ongeacht van welke politieke signatuur deze zijn, Izetbegovic (en niet ten onrechte) blijven identificeren met de Moslim-partij uit de oorlog. De kans op een politieke doorbraak in dat orgaan blijft dan klein.

Kanton Travnik stemt in met KM

Functionarissen van het kanton 6 (Travnik) van de MKF hebben op 8 juni verklaard over te zullen gaan op het gebruik van de "Konvertibele Marka" (KM), de officiële munteenheid van Bosnië-Herzegovina. Het betreft het eerste kanton dat daartoe overgaat. Dit incident illustreert hoe op het oog correcte beslissingen de sfeer in de MKF verder kunnen vertroebelen. Kanton 6 is één van de "gemengde" kantons in de Federatie, waarin Kroaten en Moslims leven en deel hebben aan het kantonsbestuur. Nu maken de Kroaten gebruik van de Kroatische munteenheid, de Kuna, of de Duitse Mark, terwijl de Moslims naast laatstgenoemde munteenheid tot voor kort de Bosnische Dinar gebruikten. Het feit dat het (door Moslims gedomineerde) kantonsbestuur nu het gebruik van de KM oplegt, zal door de Kroaten worden opgevat als een provocatie en een nieuwe indicatie dat de Moslims de MKF, en zelfs heel Bosnië-Herzegovina, willen domineren. In plaats van een maatregel die de integratie bevordert, is derhalve sprake van een stap die de centrifugale tendensen in het kanton, en zelfs in geheel Bosnië-Herzegovina aanwakkert.

Bosnisch-Servische republiek (RS)

Poplasen kandidaat voor RS-presidentschap

De leider van de Bosnische tak van de extreem-nationalistische Radicale Partij (SRS), Poplasen, heeft op 12 juni officieel bekendgemaakt dat hij namens zijn partij en haar coalitiegenoot, de voormalige regeringspartij SDS, kandidaat zal zijn voor het presidentschap van de RS. Volgens Poplasen is met de SDS overeengekomen dat de kandidaten voor het vice-presidentschap en de Servische zetel in het Bosnische presidium uit de

[REDACTED]

SDS afkomstig zullen zijn. Eerder was reeds gemeld dat de huidige Serviër in het Bosnische presidium, SDS-lid Krajisnik, niet herkiesbaar zal zijn. Het ligt voor de hand dat de SDS/SRS coalitie de voorzitter van de SDS, Buha, kandidaat zal stellen als opvolger van Krajisnik, omdat Buha met zijn staat van dienst niet bereid zal zijn om als plaatsvervanger van Poplasen te fungeren. Indien wordt aangenomen dat de belangrijkste rivaal van de SDS/SRS, de huidige RS-regering, president Plavsic en premier Dodik kandidaat zal stellen (en mogelijk de vroegere bijna-premier Ivanic voor het presidium), dan moet worden aangenomen dat Poplasen en Buha daartegen een goede kans maken om gekozen te worden. Een combinatie van beide (bijvoorbeeld Buha als president en Dodik als premier) zou vermoedelijk tot gevolg hebben dat de huidige tegenstellingen in de RS zullen voortduren.

Bosic verlaat SDS

De Bosnische co-premier Bosic (Serviër) heeft op 13 juni een brief geschreven aan het bestuur van de SDS. Daarin zegt hij zijn lidmaatschap van de partij op. Als reden noemde hij "meningsverschillen met sommige SDS-leiders en het vorige leiderschap van de RS". Zijn tegenstanders zouden zich schuldig maken aan het koesteren van onrealistische politieke doelstellingen en het eisen van blinde gehoorzaamheid. Als gevolg daarvan zou de internationale gemeenschap zijn geprikkeld tot het nemen van meer maatregelen die ten koste gaan van het werk van de Bosnische regering en de RS. Ten dele kan deze koerswijziging van Bosic verband houden met het feit dat hij als Bosnisch co-premier inziet dat de politieke koers van de SDS het werk van de centrale organen doorkruist. Toch blijkt ook Bosic voorstander te zijn van een soevereine RS met slechts beperkte bevoegdheden van het centrale gezag. Hij lijkt derhalve te tenderen in de richting van de rivalen van de SDS, zoals de partijen van president Plavsic en premier Dodik. Deze hebben internationaal gezien een betere pers dan de SDS, hoewel zij het over het doel van hun politieke inspanningen grotendeels eens zijn. De stap van Bosic lijkt derhalve vooral van pragmatische aard te zijn.

SDS vraagt of KCDBiH naam wijzigt

De SDS heeft de afgelopen week een conferentie gehouden ter voorbereiding op de komende verkiezingen. Op de eerste dag (9 juni) is besloten dat aan de KCDBiH, het samenwerkingsverband van partijen rond de SDA, zal worden verzocht haar naam te veranderen. Volgens de betreffende motie suggereert de naam ("Coalitie voor een Ondeelbaar en Democratisch Bosnië-Herzegovina") ten onrechte dat de soevereiniteit van Bosnië-Herzegovina bij het centrale gezag ligt, en niet bij de deelstaten. Natuurlijk is het uitgesloten dat enige politieke partij in Bosnië-Herzegovina, laat staan de partij die absoluut de meeste stemmen heeft gekregen in de vorige verkiezingen, op grond van een verzoek van haar politieke tegenstanders haar naam zou veranderen. Toch kan het voorstel van de SDS ingrijpende gevolgen hebben. De "KCDBiH" is de op één na grootste fractie in het Bosnisch-Servische parlement, dat wordt voorgezeten door het SDS-lid Kalinic. Bovendien is de regering-Dodik voor een meerderheid afhankelijk van de steun van de KCDBiH. Als deze partij haar naam niet verandert, geeft dat de SDS nieuwe mogelijkheden om de regering-Dodik ervan te betichten te heulen met de tegenstanders van de RS en de belangen van die entiteit te verkwanselen. Zelfs zou zij kunnen proberen de KCDBiH te veroordelen als een organisatie die strijdig is met de Grondwet van de RS. Dat kan de door de SDS gewenste tweedracht in de coalitie waarop Dodik steunt, dichterbij brengen.

Kroatië

VN meldt toename intimidatie oost-Slavonië

VN-functionarissen hebben op 9 juni melding gemaakt van een "aanzienlijke toename" in het aantal gevallen van intimidatie van Serviërs door Kroaten in oost-Slavonië. Als gevolg daarvan lopen de etnische spanningen in het gebied op. De betreffende woordvoerders stellen dat de oorzaak is gelegen in het agressieve optreden van naar het gebied terugkerende Kroaten. Overigens zou hun woede zich ook keren tegen leden van andere etnische groeperingen (Kroaten, Hongaren) die tijdens de Servische bezetting in het gebied zijn achtergebleven. Het ligt voor de hand dat personen die door de Serviërs uit hun woningen zijn verdreven en nu terugkeren, hun gram halen bij de Serviërs die in de regio zijn achtergebleven, zeker omdat de sympathie van de autoriteiten aan Kroatische zijde ligt. Daarbij dient evenwel te worden aangetekend dat degenen die zich echt schuldig hebben gemaakt aan misdaden, in de meeste gevallen reeds lang de wijk hebben genomen naar bijvoorbeeld Bosnië-Herzegovina of Servië. Tegen die achtergrond kan de olopemde etnische spanning in oost-Slavonië leiden tot een nieuwe uittocht van vluchtelingen die nergens welkom zijn. Opmerkelijk is overigens dat ook niet-Serviërs blijkbaar doelwit van intimidatie zijn. Ook leden van deze groeperingen kunnen op de vlucht slaan. Daardoor zou oost-Slavonië nog sterker kunnen worden wat het eigenlijk altijd geweest is: een centrum van Kroatisch extreem-nationalisme. Zeker sinds het overlijden van de

[REDACTED]

leider van de "Herzegovina-lobby", minister van Defensie Susak, lijken de machtsverhoudingen in Kroatië enigszins in de richting van een zogenaamde "Slavonië-lobby" te verschuiven.

Bosnische Kroaten willen niet weg uit Kroatië

Een vertegenwoordiger van de OVSE in Kroatië heeft op 10 juni verklaard dat enkele duizenden Kroaten die de afgelopen jaren uit Bosnië-Herzegovina zijn gevlucht en momenteel zijn gehuisvest in de omgeving van Knin, niet willen terugkeren naar hun oorspronkelijke woonplaatsen. Hij stelde dat de OVSE deze wens respecteert en steunt, maar zei niet te begrijpen waarom de Kroatische regering niet meer doet om de terugkeer te stimuleren. Volgens hem is de terugkeer van niet-Serviërs naar Banja Luka en omgeving mogelijk. Deze melding is om twee redenen interessant. Ten eerste blijkt eruit dat de OVSE ook in een belangenconflict verkeert. Enerzijds is zij geïnteresseerd aan het internationale beleid om de vooroorlogse etnische verhoudingen in Bosnië-Herzegovina te herstellen. Anderzijds heeft zij begrip voor de belangen van de individuele vluchtelingen, die in vele gevallen de voorkeur geven aan het verblijf in de nieuwe woonplaats, maar onder leden van de eigen etnische groepering, boven terugkeer naar een plaats waar zij de minderheid zouden vormen. Het tweede belangwekkende element is het feit dat ook de OVSE van mening is dat de Kroatische regering groot belang hecht aan het etnisch "zuiver" houden van voormalig "Servische" gebieden (Knin was de hoofdstad van de vroegere Krajina). Zij lijkt daaraan de voorkeur te geven boven de terugkeer van Kroaten naar (minderheidsgebieden in) Bosnië-Herzegovina. Dat staat haaks op de Kroatische verbale steun aan het vredesproces in dat land en op de Kroatische beloftes om een internationaal aanvaardbaar plan voor de terugkeer van Serviërs naar Kroatië te concipiëren.

Joegoslavië

Kosovo

Duizenden Kosovaren in Albanië

De Albanese regering heeft verklaard dat zich tot en met 12 juni 8000 Albanen uit Kosovo in Albanië als vluchteling hebben laten registreren. Dat aantal zou dagelijks met enkele tientallen toenemen. Volgens deze verklaring wordt geschat dat zich nog eens 4000 Kosovo-Albanen als niet-geregistreerde vluchtelingen in het land zouden bevinden. Over de aantallen Albanen die als gevolg van de gevechten in Kosovo op de vlucht zijn geslagen, doen tegenstrijdige berichten de ronde. De hoogste schattingen (meer dan 100.000) worden gegeven door instellingen als het "Kosova Information Centre" in Londen, maar deze aantallen zijn zonder enige twijfel om politiek-propagandistische redenen opgeblazen. De meest betrouwbare schattingen lijken die van UNHCR, hoewel ook deze organisatie wordt geconfronteerd met het probleem dat de Albanen in diverse richtingen vluchten (naast Albanië ook Bosnië-Herzegovina, Joegoslavië en Macedonië) en zich niet altijd laten registreren uit vrees voor represailles en om eventuele terugkeer te vergemakkelijken. UNHCR gaat ervan uit dat er in totaal bijna 70.000 vluchtelingen zijn, waarvan 20.000 in het buitenland. De cijfers van de Albanese regering lijken daarmee in overeenstemming, ook omdat zij in het kader van haar verzoeken op internationale bijstand het aantal vluchtelingen eerder zal over- dan onderschatten.

Indien de bovengenoemde aantallen juist zijn, dan geeft dat aan dat meldingen als "etnische zuiveringen" en "genocide" in Kosovo op zijn minst prematuur zijn. De bovengenoemde 70.000 vluchtelingen betreffen minder dan 5% van de bevolking van Kosovo (±2 miljoen). Bovendien zijn alle handelingen van de Servische veiligheidsdiensten, naar het zich laat aanzien, nog steeds direct te relateren aan krijgshandelingen van of tegen de UCK, zodat van etnische zuiveringen ("het op grote schaal verdrijven van leden van etnische minderheden met geen ander doel dan de eigen etnische dominantie te vestigen of te versterken") geen sprake lijkt te zijn. Het is zelfs de vraag of dit in Kosovo, met 90% etnische Albanen, überhaupt tot de praktische mogelijkheden behoort. Het aantal geschatte doden dat de afgelopen weken is gevallen (enkele honderden) is in overeenstemming met het bovenvermelde beeld. Ter vergelijking moge dienen dat in Bosnië-Herzegovina, waar wél sprake is geweest van grootschalige etnische "zuiveringen", bijna de helft van de bevolking op de vlucht is geweest. Hoewel de Servische acties natuurlijk niet goed te praten zijn, hebben zij minder invloed op de bevolking van Kosovo dan door de internationale gemeenschap (beïnvloed door de media en met name de propaganda-machine van de Kosovo-Albanen) wordt aangenomen.

Albanese mannen in kampen?

Medewerkers van de OVSE hebben gemeld over aanwijzingen te beschikken dat etnisch-Albanese mannen door Servische autoriteiten worden verzameld in kampen. Dat zou met name in de omgeving van Decani het geval zijn. Er is geen enkele aanwijzing dat deze berichten juist zijn. Gezien de effectiviteit en de neiging tot overdrijven die de etnisch-Albanese propaganda tot op heden aan de dag heeft gelegd, moet rekening

[REDACTED]

worden gehouden met de mogelijkheid dat de betreffende berichten uit die koker afkomstig zijn en bedoeld zijn om te illustreren dat wat zich in Kosovo afspeelt, identiek is aan wat Servische strijdgroepen in 1991/93 in Bosnië-Herzegovina hebben bedreven. Het is overigens zeker niet uitgesloten dat, zelfs als de berichten op waarheid berusten, sprake is van een preventieve maatregel van Servische zijde. Er zijn inmiddels verschillende aanwijzingen dat het "Kosovo Bevrijdingsleger" (UCK) terreur uitoefent onder de "eigen" (etnisch-Albanese) bevolking van Kosovo om steun te verwerven. Het is denkbaar dat de Servische autoriteiten juist om dit te voorkomen, en om niet gedwongen te worden gehele dorpen te vernietigen waar zich UCK-leden hebben verschanst, mannen in de weerbare leeftijd samenbrengt om hen aan de strijd te onttrekken.

Nano spreekt Prizren-Liga toe

De Albanese premier Nano heeft op 10 juni een conferentie bijgewoond, die was georganiseerd ter herinnering aan het 120-jarige bestaan van de zogenaamde "Prizren-Liga". Deze organisatie was vorige eeuw opgericht ter bevordering van de pan-Albanese gedachte. Nano stelde dat het bestaan van deze Liga een indicatie is dat de Albanese in staat zijn de nationale eenheid te vestigen en handhaven. Tussen Nano en de oppositie, met name zijn voorganger Berisha, bestaat een diepgaand dispuut over de vraag of de Albanese regering wel voldoende doet voor de Albanese in Kosovo. Die discussie is vooral voor de binnenlandse markt, omdat de middelen waarover Albanië beschikt uiterst beperkt zijn en de Albanese regering afhankelijk is van toestemming en steun van de internationale gemeenschap. Ook Nano's aanwezigheid bij de herdenking moet in dat daglicht worden gezien. Toch is het een feit dat met de etnische onlusten in Macedonië en Joegoslavië de Groot-Albanese zaak, al streven slechts weinigen daar openlijk naar, er steeds beter voor komt te staan.

Onenigheid over inzet leger

Op 10 juni heeft een zitting plaatsgevonden van de Joegoslavische "Opperste Defensieraad", het orgaan dat moet besluiten over de militaire politiek van het land. Daarin hebben naast Milosevic de presidenten van de deelstaten, Milutinovic en Djukanovic, alsmede de federale premier en minister van Defensie (die beide naar de naam Bulatovic luisteren) en de Chef Generale Staf van de Joegoslavische strijdkrachten (VJ) Perisic zitting. Over de resultaten van de zitting zijn slechts met gebruik van gemeenplaatsen mededelingen gedaan. In de pers is echter gemeld dat Milosevic een beslissing heeft willen forceren om de VJ in te zetten in het conflict in Kosovo. Dit zou echter zijn afgewezen door Perisic. Dit is om meerdere redenen een uiterst belangwekkend bericht. Zo is het de eerste keer sedert de verkiezing van Djukanovic dat de Defensieraad voltallig vergadert. Tot op heden heeft de verdeeldheid tussen Djukanovic enerzijds en Milosevic en diens Montenegrijnse lakei premier Bulatovic anderzijds, iedere bijeenkomst verhinderd. Dat Milosevic als voorzitter van de Raad toch een vergadering heeft uitgeschreven, is een indicatie dat er uiterst dringende zaken aan de orde zijn. Die kunnen in de praktijk uitsluitend betrekking hebben op de kwestie-Kosovo, zodat bovengenoemde persmeldingen op waarheid zouden kunnen berusten.

Een andere omstandigheid die daarop wijst, is het feit dat Perisic zich in het verleden consequent heeft verzet tegen de inzet van de VJ in interne aangelegenheden. Dat is gebeurd ten tijde van de demonstraties door het toenmalige oppositionele samenwerkingsverband "Zajedno" eind 1996, en eveneens naar aanleiding van de ongeregelde heden in de Montenegrijnse hoofdstad Podgorica na de verkiezing van Djukanovic. Waarschijnlijk heeft Perisic zich ook nu weer verzet tegen grootschalige inzet van de VJ in Kosovo, en heeft daarbij vermoedelijk stilzwijgende of openlijke steun gekregen van Djukanovic. Omdat tenminste tussen de drie presidenten unanimité vereist is, is de Defensieraad niet tot een besluit kunnen komen.

De afgelopen maanden hebben opnieuw geruchten de ronde gedaan over het op handen zijnde ontslag van Perisic, omdat deze in de visie van Milosevic een te zelfstandige opstelling zou innemen. Ondanks deze geruchten is het nog niet tot het ontslag van Perisic gekomen. Dat kan erop wijzen dat Milosevic (want hij is het nog steeds die de dienst uitmaakt in de binnenlandse politiek van Joegoslavië) bevreesd is voor de effecten die zo'n stap kan hebben. De VJ, en met name de hogere beroepsofficieren, zijn ontevreden met hun positie. Na vernederingen als de terugtrekking uit Slovenië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina en Macedonië, is het leger reeds jarenlang doelwit van bezuinigingen. Dat heeft voor een deel te maken met de internationale sancties tegen Joegoslavië, maar ook met het feit dat Milosevic in zijn vorige functie als Servisch president het federale leger voortdurend ten achter stelde bij de Servische politie en veiligheidsdiensten. Daardoor zijn de leefomstandigheden, de uitrusting, maar ook het sociale aanzien van het leger aanzienlijk afgenomen. Die ontevredenheid kan zich op een gegeven moment uiten in insubordinatie. Het Joegoslavische leger heeft, ondanks haar rol in het oude communistische systeem, echter geen traditie van coupogingen. Eventuele

[REDACTED]

tegenacties van de VJ tegen het ontslag van Perisic (of grootschalige betrokkenheid in Kosovo) zouden dan ook naar verwachting niet die vorm aannemen.

Overigens moet ten overvloede worden onderstreept dat de inzet van de VJ vermoedelijk slechts beperkte gevolgen zou hebben voor de situatie in Kosovo. Als gevolg van Milosevic's eerdere maatregelen zijn de politie en de veiligheidsdiensten minstens zo goed uitgerust voor (para-)militaire activiteiten als de VJ zelf. Gezien het bestaan van antiterreur-eenheden in de Servische politie kan worden verondersteld dat "kleinschalige" inzet bij de politie zelfs in betere handen is dan bij de VJ. Slechts bij logistieke en ondersteunende taken zou de VJ in Kosovo meerwaarde kunnen leveren. Als toch wordt besloten tot de inzet van het leger in Kosovo kan dat echter worden gezien als een erkenning dat de politie over onvoldoende mankracht beschikt om het "UCK" het hoofd te bieden. Er kan ook een verband bestaan met eerdere meldingen van moreelproblemen (met inbegrip van werkweigering) bij de reguliere Servische politie.

"Deling van Kosovo" (?)

De Servische vice-premier Seselj, voorzitter van de extreem-nationalistische SRS, heeft in een interview van 9 juni andermaal onderstreept dat Kosovo een integraal deel van Servië uitmaakt. Hij zei dat "wij" (vermoedelijk de Servische regering) Kosovo tot de laatste snik zullen verdedigen. Volgens Seselj moet de status van Kosovo geregeld worden door de Servische Grondwet; "over alle andere aspecten kan gesproken worden". Seselj stelde dat een NAVO-interventie onder de huidige omstandigheden is uitgesloten. Zijn slotzin kwam erop neer dat een dergelijke interventie slechts mogelijk is "als de Albanezen een vrijstaat vormen en de NAVO intervenueert om de partijen te scheiden". Zoals gesteld is Seselj een ultra-nationalist, die tegen concessies aan de Albanezen en vanzelfsprekend tegen een NAVO-interventie in Kosovo is. Tegen die achtergrond zijn sommige nuances die hij aanbrengt, zeer opmerkelijk. Zo is een uitspraak dat de status van Kosovo door de Grondwet moet worden geregeld en dat over "alle andere zaken" kan worden gesproken, voor Seselj uiterst gematigd. Ook het feit dat hij een NAVO-interventie niet onder alle omstandigheden uitsluit is opmerkelijk, al is niet duidelijk wat hij precies met de vorming van een "vrijstaat" in Kosovo bedoelt. Het is denkbaar dat Seselj verstrikt is in tegenstellingen in zijn eigen redenering; dat zou niet voor het eerst zijn. Het is ook denkbaar dat hij, met het oog op de interne publieke opinie, wil aangeven dat het Servische standpunt niet onwrikbaar is. Het is echter ook mogelijk dat er in de Servische regering wordt nagedacht over mogelijke concessies aan de Albanezen. Eén van de mogelijkheden is dan dat wordt overwogen uitvoering te geven aan eerdere informele plannen voor een tweedeling van Kosovo; één deel, met inbegrip van de uit historisch en/of economisch oogpunt belangrijke streken, zou dan definitief bij Servië worden gevoegd, de rest (mogelijk met deportatie van alle Albanezen daarheen) zou dan onafhankelijk mogen worden, of zich bij Albanië voegen. Daarbij moet worden aangetekend dat de voor Servië belangrijke delen het grootste, en in ieder geval vruchtbaarste, deel van Kosovo zou beslaan. Bovendien is het ondenkbaar dat de Albanezen met zo'n plan akkoord zouden gaan, niet in de laatste plaats omdat het gepaard zou moeten gaan met zodanige volksverplaatsingen dat deze daadwerkelijk zouden neerkomen op etnische "zuiveringen".

Halilovic zou bevel voeren over UCK

In Joegoslavische persberichten is gemeld dat het UCK onder bevel zou staan van de voormalige commandant van de Bosnische regeringsstridkrachten, Halilovic. Ook andere officieren van het voormalige Joegoslavische Volksleger uit Slovenië, Kroatië en Bosnië-Herzegovina zouden prominente posities in het UCK innemen. Er waren de afgelopen weken herhaaldelijk berichten dat ervaren militairen uit Bosnië-Herzegovina, Kroatië, Albanië en/of andere landen van het voormalige Joegoslavië, alsmede buitenlandse islamitische vrijwilligers, deel uitmaken van het UCK. Deze berichten kunnen uit propaganda-bronnen stammen, maar het is evenmin uitgesloten dat zij een kern van waarheid bevatten. In alle genoemde landen hebben militaire reducties plaatsgevonden die hebben geleid tot het ontslag van bekwame militaire leiders. Het is denkbaar dat sommige van hen hun diensten hebben aangeboden aan het UCK. Het bovenvermelde bericht wijkt in zoverre af, dat het vrijwel de eerste maal is dat een concrete naam is genoemd. Halilovic was een JNA-militair uit Bosnië-Herzegovina die na de Servische agressie tegen Kroatië en het begin van de Bosnische burgeroorlog (1992) deserteerde en zich aansloot bij de Bosnische strijdkrachten, die toen juist in oprichting werden. Hij werd door president Izetbegovic tot eerste legercommandant benoemd. Hij werd echter in 1993 ontslagen, omdat hij een meer militante koers voorstond dan Izetbegovic. In een later gepubliceerd boek leverde Halilovic forse kritiek op Izetbegovic, omdat hij in zijn ogen zou hebben bijgedragen aan de de facto opdeling van Bosnië-Herzegovina. Gezien deze opstelling en de ervaring die Halilovic heeft opgedaan met strijd tegen de Serviërs is zijn aanwezigheid in Kosovo mogelijk, maar allerminst bevestigd.

Montenegro

Milosevic en Djukanovic zouden compromis hebben gesloten

De Montenegrijse radio heeft op 13 juni gemeld dat Djukanovic een compromis heeft gesloten met Milosevic. Als gevolg daarvan zou federaal premier Bulatovic op korte termijn worden vervangen door een lid van Djukanovic's partij DPS. Ook zou een aantal DPS-leden in het federale kabinet worden opgenomen, alsmede één lid van de partij van Bulatovic. Als nieuwe premier werd de huidige voorzitter van het Montenegrijse parlement, Marovic, getipt. Het is niet uitgesloten dat dit bericht op waarheid berust. Milosevic wil zich concentreren op de problemen in Kosovo en heeft geen behoefte aan gelijktijdige problemen in Montenegro. Djukanovic wil erkenning van de gelijkwaardigheid van Montenegro aan Servië en realiseert zich dat onafhankelijkheid voor zijn republiek, zeker op korte termijn, een onhaalbare kaart is. Milosevic zal geen traan laten om het laten vallen van Bulatovic; in de complexe geschiedenis van de verhouding tussen de beide Joegoslavische deelstaten heeft hij al eerder afstand genomen van zijn vazal. Met een dergelijk compromis kan Djukanovic de belangen van Montenegro ook op federaal gebied behartigen en mogelijk een basis leggen voor een op de Montenegrijse behoeften afgestemde (economische) politiek. Voor Milosevic is een dergelijke regeling een methode om Djukanovic en zijn partij medeverantwoordelijk te maken voor het beleid. Een dergelijk compromis kan zijn uitgewerkt in het kader van de zitting van de Opperste Defensieraad van afgelopen week, waaraan beide presidenten hebben deelgenomen. Overigens moet Djukanovic zich realiseren dat hij de integriteit van Milosevic herhaaldelijk in twijfel heeft getrokken, een stap die de Joegoslavische president niet licht vergeet. Het is denkbaar dat Milosevic er rekening mee houdt dat hij met Djukanovic zal kunnen afrekenen als de crisis in Kosovo eenmaal is bezworen.

Macedonië

Macedonische autoriteiten onzeker over bijdrage aan NAVO

Er zijn aanwijzingen dat de Macedonische autoriteiten uiterst terughoudend zijn over de bijdrage die hun land zou moeten leveren aan het (eventuele) NAVO-optreden ten gunste van de Kosovo-Albanen. Zo heeft de Macedonische premier Crvenkovski op 14 juni, tijdens een officieel bezoek aan Albanië, verklaard dat de toestemming voor recente vlieg oefeningen boven Macedonisch grondgebied slechts betrekking had op dit specifieke geval, en niet mag worden beschouwd als een voorloper op verdere ontwikkelingen. Minister van Defensie Kitanovski heeft gesteld dat Macedonisch grondgebied niet mag worden gebruikt voor militaire activiteiten die gericht zijn tegen een buurland.

De Macedonische onzekerheid is uiterst begrijpelijk. Enerzijds is het land sterk afhankelijk van goede betrekkingen met de internationale gemeenschap, met name de NAVO. In zekere zin kan gesteld worden dat Macedonië zijn (voort)bestaan te danken heeft aan internationaal ingrijpen in de vorm van UNPREDEP. Anderzijds is Macedonië uiterst huiverig om het machtige buurland Joegoslavië te provoceren, zeker gezien de eigen (militaire) zwakte en het feit dat Servische extreem-nationalisten Macedonië nog steeds als zuid-Servië beschouwen. Bovendien vrezen de Macedonische autoriteiten op goede gronden dat een eventueel NAVO-ingrijpen in Joegoslavië ten gunste van de Kosovo-Albanen, mogelijk resulterend in een onafhankelijk Kosovo, door de Albanen in Macedonië zal worden beschouwd als een precedent. Dezen beschuldigen de Macedonische autoriteiten, en niet altijd zonder reden, ervan dat zij de Albanese minderheid in het land op soortgelijke wijze discrimineren als de Serviërs dat in Kosovo doen. Om al deze redenen ligt het voor de hand dat de Macedonische autoriteiten slechts onder grote internationale druk zullen instemmen met eventuele NAVO-voorstellen om Macedonisch grondgebied te gebruiken voor militaire activiteiten in Kosovo. Dat ligt anders voor de Albanese regering, maar het bezoek van Crvenkovski aan Tirana wijst erop dat Macedonië de dialoog blijft zoeken.